

Vesna Simović
Univerzitet u Nišu
Filozofski fakultet

O JEDNOJ ALTERNATIVNOJ SLICI FRANCUSKE

Apstrakt: Istraživanja koja smo sproveli među studentima Univerziteta u Nišu (Ignjatović & Simović 2016; Simović 2020) pokazala su da je, i pored dugogodišnjeg učenja francuskog jezika, njihovo viđenje Francuske gotovo bez izuzetka obeleženo stereotipnim predstavama o Francuskoj kao zemlji ljubavi, romantike, rafinirane kuhinje, visoke mode, luksuznog načina života, turističkih atrakcija Pariza i Azurne obale. Cilj ovog rada je da ukaže na jednu drugačiju sliku Francuske koja postoji među srbofornim govornicima. Kao korpus za analizu koristili smo odrednice u vezi sa Francuskom u onlajn rečniku slenga *Vukajlija*. Za razliku od pozitivnih i idiličnih predstava studenata, ova slika ukazuje na socijalne aspekte koji nisu prisutni u predstavama studenata o Francuskoj i Francuzima. Iako reflektuje svakodnevni, realni život izvornih govornika (brojni imigranti, nezaposlenost, teški uslovi života u defavorizovanim četvrtima, multikulturalnost francuskog društva i dr.), i ova slika Francuske duboko je prožeta individualnim i kolektivnim stereotipnim predstavama čiji se afektivni naboj kreće između ironije i podsmeha, čak i prezira prema ovoj zemlji i njenim stanovnicima. Smatramo da je u savremenoj nastavi i učenju stranog jezika utvrđivanje dominantnih stereotipa o ciljnom jeziku i kulturi, bilo da su oni pozitivni ili negativni, preduslov za svaki dalji rad na osvešćivanju i prevazilaženju pojednostavljenih i uopštenih predstava o zemlji čiji se jezik uči, o izvornim govornicima i njihovoj kulturi (*stereotype awareness*) pa samim tim i za uspešno ovladavanje tim jezikom. Otuda i interesovanje za istraživanje ove teme.

Ključne reči: stereotipi, predstave, Francuska, Francuzi, francuski jezik, Vukajlija

1. Uvod

Pozitivan odnos prema stranom jeziku i kulturi jedan je od preduslova za njegovo uspešno učenje. Negativne predstave o ciljnom jeziku i kulturi mogu uticati na motivaciju za učenje pa je zato važno znati kakve predstave učenik ima o njima (Durbaba 2016: 221; Kovačević 2005; Topalov 2011). Rad na osvešćivanju predstava, stereotipa i predrasuda, njihovih izvora, a posebno na pojednostavljenom, površnom ili uopštenom predstavljanju zemlje čiji se jezik uči, izvornih govornika i njihove kulture, danas se smatra jednim od važnih ciljeva učenja stranih jezika (*stereotype awareness*). Otuda i interesovanje za utvrđivanje predstava i stereotipa u vezi sa Francuskom, njenim stanovnicima, kulturom i jezikom koji je posle engleskog i nemačkog, strani jezik koji se najčešće izučava u našem osnovnom i srednjoškolskom obrazovanju (Koji strani jezici se uče u našim školama? 2019).

Veze između Srbije i Francuske datiraju od srednjeg veka, a u prvoj polovini 19. veka one se i formalno uspostavljaju osnivanjem prvog konzularnog predstavništva Francuske u Beogradu. Tokom Prvog svetskog rata, savezništvo između dve zemlje se produbljuje, a u periodu između dva rata, Francuska postaje zemlja u kojoj se školuje srpska intelektualna elita.

Kroz dugu istoriju odnosa sa Francuskom menjale su se predstave o njoj. Krajem 19. i u prvoj polovini 20. veka dominira elitistička slika Francuske obeležena njenom bogatom istorijom, umetnošću, kulturom i književnošću što je i razumljivo imajući u vidu da su nosioci frankofonije i frankofilije u to vreme u našoj sredini bili mladi intelektualci, obrazovani upravo u Francuskoj.

Od sredine 20. veka, usled intenzivnijih kontakata sa Francuskom, slika ove zemlje počinje da se menja. Zahvaljujući učenju francuskog jezika u školama, ali i turističkim putovanjima, popularnoj muzici i kinematografiji čiji odjek dopire do nas, francuska kultura se popularizuje i demokratizuje postajući dostupna većem broju ljudi. Fokus sa elitističke pomera se na popularnu kulturu oličenu u čuvenoj francuskoj šansoni, modi, kozmetici, kuhinji, u umetnosti življenja uopšte (Vujović 2019), a predstave koje tada nastaju o Francuskoj kao zemlji ljubavi, romantike, sofisticiranosti i luksuza opstaju do danas.

Ovo je primetno i u predstavama naših studenata o Francuskoj. Naša, kao i istraživanja drugih istraživača sprovedena među ovom populacijom (Vujović 2013, Ignjatović & Simović 2016, Simović 2020), pokazala su još uvek žive stereotipe o Francuskoj prvenstveno kao zemlji romantične ljubavi, turističkih znamenitosti, kulture, umetnosti i sl. među ovom populacijom.

U želji da proširimo i upotpunimo sliku o ovoj temi, u našem radu bavimo se predstavama srbofonih govornika o Francuskoj, Francuzima i francuskom jeziku. Cilj rada je utvrditi vladajuće predrasude i stereotipe o ovoj zemlji, njenim stanovnicima i kulturi među govornicima koji ne pripadaju nužno akademskoj zajednici. Dobijeni rezultati mogli bi poslužiti kao polazna tačka za rad na stereotipima i predrasudama u nastavi francuskog jezika, tj. za razvijanje interkulturalne kompetencije učenika.

2. Predstave i stereotipi

Pojam predstava nalazimo u više oblasti društveno-humanističkih nauka. Smatra se da je sa Dirkemovim određenjem „kolektivnih predstava“ koje suprotstavlja „individualnim predstavama“ («représentation collective/représentation individuelle») ovaj pojam našao svoje mesto u savremenim proučavanjima društvenih fenomena. Socijalna psihologija je, pak, ovaj termin prekvalifikovala u „društvene predstave“, a utemeljivač ove discipline Moskoviči je, početkom šezdesetih godina 20. veka, u svojim radovima o društvenim predstavama u francuskom posleratnom društvu aktualizovao ovaj pojam u smislu diferencijacije unutar grupa u okviru jednog društva. Njegovi pionirski radovi iznedrili su brojne nastavljače ove teorije koji su se interesovali kako za sadržaje predstava tako i za načine na koje se predstave formiraju i modifikuju (Cuq 2003: 214–215, Kalampalikis 2019).

Zahvaljujući istraživanjima u ovoj oblasti bilo je olakšano razumevanje i procesa nastanka stereotipa i njihove prirode. Stereotipi se, naime, shvataju kao šematizovane predstave koje se ne razvijaju, koje postaju ustaljene i nepromenljive pa samim tim i ograničavajuće u pojednostavljenom prikazivanju društvenih fenomena i objekata, tj. socijalnih grupa i pojedinaca koji se smatraju njihovim pripadnicima. Stereotipi tako usled stalnog korišćenja postaju jedinstveni zatvoreni sistem nepromenljivih odlika koje služe identifikaciji ili kategorizaciji različitih pojava, kolektiva ili pojedinaca kojima se pripisuju ili negiraju određene karakteristike (Cuq 2003: 215). Tako se može govoriti o etničkim i nacionalnim stereotipima, posebno značajnim za didaktiku stranih jezika i interkulturalnu komunikativnu kompetenciju, stereotipima prema rasi, polu, uzrastu, poreklu, veroispovesti, profesiji, fizičkom izgledu, itd.

Amosi u svojoj poznatoj studiji *Les idées reçues. Sémiologie du stéréotype* (1991) podseća na poreklo reči i koncept stereotipa koji je još početkom 20. veka u društvene nauke uveo Lipman ukazujući na to da se spoznaja spoljašnje stvarnosti ne vrši direktnim putem već preko mentalnih predstava. Po njemu, stereotipi su slike u našim glavama. Da bi pojmió stvarnost, čovek prirodno teži sistematizovanju, klasifikaciji, kategorizaciji informacija koje prima iz sveta koji ga okružuje. Pojednostavljene i nepromenljive ideje o različitim kategorijama um lakše uređuje i organizuje. To pojednostavljivanje i kategorizacija objekata i fenomena iz realnosti u raspoznatljive i unapred definisane klase pomaže mu da se suoči sa novim iskustvima i pojavama kojima je izložen. Kada se, međutim, specifične odlike koje se pripisuju određenoj kategoriji smatraju ne samo reprezentativnim već i njenim konstitutivnim elementima nastaju stereotipi. Oni predstavljaju jednu vrstu hipergeneralizacije. Ako se pojedinac svrsta u neku kategoriju na osnovu određenog elementa (rase, pola, uzrasta, nacionalnosti), smatra se identičnim svim ostalim članovima te grupe u svim aspektima (Amossy 1991; Amossy & Herschberg Pierrot 2016; de Carlo 1998; Durbaba 2016).

Prema teoriji društvene kategorizacije, stereotip je rezultat neutralnog kognitivnog procesa kojim se niti vrednuje niti procenjuje posmatrani objekat. Međutim, kategorije, posebno kad se odnose na grupe ljudi, ne predstavljaju datost objektivne stvarnosti već otkrivaju jednu viziju sveta po kojoj se ljudi razlikuju na osnovu jednih pre negoli na osnovu nekih drugih elemenata. Ljudi stupaju u međusobne odnose simbolično kroz generalizaciju i etiketiranje što im omogućava da sintetišu i odmah utvrde karakteristike, uloge i očekivana ponašanja. Kako je, međutim, ova spoznaja neizbežno antropocentrična, a identitet, bio on lični, grupni ili nacionalni, se konstruiše u opoziciji sa drugima, taj drugi se definiše po onome što ga razlikuje (de Carlo 1998: 86). Prema antropolozima, etnocentrizam je odlika svih društava, čak i onih najizolovanijih. Težnja da se sopstvena grupa smatra apsolutnim merilom vrednosti u odnosu na koji se procenjuju svi ostali i da se različitost vidi kao znak inferiornosti može se smatrati univerzalnom (Lévy-Strauss 1990: 21).

Kontakt sa drugim, drugačijim, oduvek je bio i izvor nelagodje i straha. Da bi se oni prevazišli, najefikasnije se pokazalo svođenje drugog na pojednostavljenu, nepromenljivu predstavu. Utoliko bolje ako je ona pritom i negativna, lakša za kori-

šćenje i kontrolisanje. U didaktici stranih jezika uopšte posvećuje se posebna pažnja predstavama i etnostereotipima kako u samom procesu nastave i učenja stranog jezika i kod pojedinaca koji u njemu učestvuju (učenici, roditelji, nastavnici, predstavnici obrazovnih institucija) tako i u principima na kojima ta nastava počiva. Tu se prvenstveno misli na interkulturalni pristup koji bi omogućio ozbiljno i adekvatno suočavanje sa preprekama koje onemogućavaju korektnu interkulturalnu percepciju stereotipa koji, zbog svoje pojednostavljujuće, asimilišuće, uopštavajuće, uvrežene prirode (Rot 2000: 260; Đerić 2005: 33), Drugoga vide kroz ograničavajuće, pseudopoznavanje. Otuda i važnost poznavanja predstava i stereotipa o ciljnom jeziku i kulturi kao prvog koraka u daljem radu na njihovom osveščivanju kod učenika, kritičkom promišljanju i prevazilaženju.

Iako stereotipi mogu biti zastupljeni i vizuelno, kroz reklame, karikature i sl., oni se najčešće realizuju verbalno i to kroz različite kratke tekstualne forme kao što su poslovice, anegdote, vicevi i sl. Kao primer jednog od vidova jezičke realizacije etnostereotipa, Durbaba navodi različite nazive za pripadnike određenih nacija koji zbog specifične konotacije ne spadaju u standardnu leksiku. Ona ih klasifikuje prema: a) specifičnim gastronomskim navikama ciljne kulture (Žabari – Italijani); b) čestim ličnim imenima (Janez – Slovenci; Mujo i Haso – Bosanci); c) običajima ili tradiciji; d) standardnom etnonimu, često u skraćenom obliku (Amer – Amerikanci); e) istorijskih događaja ili fenomena (četo – četnik; ujo – ustaša) (2016: 220-221).

Mi ćemo se u ovom radu baviti jezičkim realizacijama stereotipa o Francuzima, Francuskoj i francuskom jeziku među srbofonim govornicima. Ovo istraživanje bilo je inspirisano našim prethodnim istraživanjima ovog fenomena sprovedenim u dva navrata, 2015. i 2020. godine među studentskom populacijom. Oba istraživanja pokazala su izuzetno pozitivan stav prema ciljnom jeziku i kulturi kao i prema pripadnicima ovog naroda. Imajući, međutim, u vidu činjenicu da poslednjih godina drastično opada interesovanje za učenje francuskog jezika prvenstveno u osnovnim školama, što se direktno odražava na broj učenika u srednjim školama i na fakultetima koji uče ovaj jezik, želeli smo da ispitamo kakve su predstave o Francuskoj kod govornika koji ne pripadaju nužno akademskoj zajednici i koji potencijalno čine blisko porodično i socijalno okruženje budućih učenika. Kako se pozitivan stav prema ciljnom jeziku i kulturi smatra jednim od preduslova za uspešno ovladavanje tim jezikom, negativne predstave i stavovi koji vladaju u njihovom najbližem okruženju mogli bi dodatno demotivisati potencijalne učenike za učenje francuskog jezika. Da bismo stekli sliku o predstavama koje bi mogle da utiču na motivaciju i izbor francuskog kao stranog jezika u široj jezičkoj zajednici, analizirali smo onlajn rečnik slenga *Vukajliju*.

3. Prezentacija i analiza korpusa

Kao korpus za istraživanje čije rezultate predstavljamo u ovom radu poslužile su nam odrednice u vezi sa Francuskom iz onlajn rečnika slenga *Vukajlija*. Ovaj rečnik specifičan je iz više razloga. Naime, ovo je najveći srpski rečnik slenga sa više od

10.000 odrednica koje predlažu, definišu i komentarišu sami korisnici. Kao korpus, on je već poslužio za istraživanja predrasuda i stereotipa o Nemačkoj i Njemcima. U našem radu koristimo hipoteze o pomenutom korpusu navedene tom prilikom (Durbaba 2016: 221–222). Kako ističe Durbaba, može se poći od pretpostavke da korisnici rečnika *Vukajlija* koji daju definicije pojmova žele da dobiju što je moguće više pozitivnih komentara zahvaljujući duhovitosti i kreativnosti svojih priloga. To dalje znači da date definicije i iskazani stavovi treba da naiđu na razumevanje i prihvatanje ostalih korisnika sajta, tj. da odslikavaju najukorenjenije etničke predrasude i heterostereotipna gledišta zajednička najširem krugu ljudi, kako registrovanim, aktivnim članovima sajta koji ostavljaju svoje komentare tako i velikom broju korisnika koji prate ono što je objavljeno. Upravo zato može se zaključiti da predstave i stereotipi koji se javljaju u postavljenim definicijama odslikavaju duboko uvrežena mišljenja, predrasude i stereotipe zajedničke velikom broju srbofonih govornika, korisnika i posetilaca sajta. U tom smislu, dakle, one se mogu smatrati reprezentativnim za analizu.

Činjenica da su autori definicija anonimni u ovom slučaju predstavlja prednost, smatra Durbaba, jer to znači da su odrednice u rečniku bile definisane po volji korisnika, slobodno, bez brige o socijalno prihvatljivim normama izražavanja ili političkoj korektnosti (2016: 221). Analizirani korpus pokazuje da su iskazane predstave i stereotipi formulisani direktno i eksplicitno. Prednost analize stavova iz ovakvog korpusa leži u činjenici da korisnici nisu ograničeni na izbor između unapred izabраниh i sugerisanih predstava i stereotipa koji bi im bili ponuđeni kao što je slučaj sa anketnim pitanjima u standardnim anketama. Date definicije nisu „cenzurisane“ strahom od osude sredine niti ispitivača/anketara niti su birane prema društveno prihvatljivim stavovima. Otuda i direktno izražavanje, česte konotacije na seks, erotiku ili pornografiju u datim definicijama. Nisu retki primeri ni negativnih, uvredljivih kvalifikacija u definisanim pojmovima, zasnovanih upravo na predstavama i stereotipima u vezi sa Francuskom i Francuzima.

Uz očigledne prednosti za analizu, Durbaba ukazuje i na ograničenja koja karakterišu ovako izabran korpus. Činjenica da su autori priloga u rečniku kao i njegovi korisnici anonimni onemogućava njihovo smeštanje u bilo kakav sociodemografski kontekst (pol, uzrast, obrazovanje, poreklo, sredina iz koje dolaze). Nemoguće je, takođe, utvrditi stepen njihovog poznavanja zemlje i kulture o kojima govore (2016: 221), u ovom slučaju Francuske i francuskog jezika, postojanje i vrstu kontakata sa Francuzima, dužinu i tip eventualnih boravaka u Francuskoj. Konačno, nemoguće je uspostaviti vezu između zavisnih i nezavisnih varijabli, pa time i generalizovati dobijene rezultate.

Za potrebe našeg rada, analizirali smo 39 odrednica u vezi sa Francuskom, prvenstveno *Francuska*, *Francuz*, *Francuskinja*, *Francuzi*, *francuski jezik*, ali isto tako i izraze koji u svom obliku sadrže odrednicu *francuski* i povezuju se sa ciljnom zemljom i kulturom (*francuska pudla*, *francuska obrada*, *francuska higijena*, *francuska depilacija*, *francuska sobarica*, *francuska salata*, itd.), kao i reprezentativne pojmove u vezi sa ciljnom kulturom (*Pariz*, *Parižanka*, *Mona Liza*, *Ajfelova kula* i dr.). Najveći broj analiziranih pojmova opisan je jednom definicijom, dok su ključni

pojmovi opisani većim brojem definicija. Neke od navedenih definicija propraćene su komentarima. Tako, na primer, za odrednice *Francuz/Francuzi* postoji 18 definicija i 33 komentara, za *francuski jezik* 5 definicija i 49 komentara, za *Pariz* 12 definicija i 38 komentara, *Ajfelovu kulu* 6 definicija i 12 komentara, itd.

Zanimljivo je da je *Francuska* pomenuta u malom broju definicija i to kroz prizmu dve potpuno različite oblasti društvenog života – sporta i etničkih grupa koje sačinjavaju savremeno francusko društvo. Za razliku od idealizovanih predstava Francuske kao zemlje umetnosti, kulture, bogate istorije, turističkih atrakcija, kao simbola ljubavi i romantike, prisutnih kako kod naših studenata (Simović 2015, 2020) tako i šire, među pripadnicima drugih naroda (Gras & Corbeil 2008; Emaish & Rabadi 2011; Hauger 2016; Giunta 2018), sajt *Vukajlija* nudi jednostranu sliku Francuske kao zemlje u kojoj imigranti iz bivših kolonija broičano dominiraju nad starosedecima. Njihovo prisustvo uočava se kako među običnim stanovništvom, tako i među sportskim reprezentativcima, estradnim i javnim ličnostima. Na osnovu datih definicija reklo bi se da korisnici sajta multikulturalizam francuskog društva vide površno i svode ga na broj imigranata koji premašuje broj starosedelaca i dovodi ih u demografsku opasnost. U iskazanim stavovima najčešće se pominje rasna podela stanovništva i ističe brojnost crnačkog stanovništva. Primetno je i mešanje pojmova etničke grupe i nacije, kao i potpuni nedostatak svesti o tome da crnačko stanovništvo koje naseljava Francusku čini Francuze jednako kao i belačko¹:

1. Država koja se graniči sa Alžirom na severu, Marokom na zapadu, Libijom na istoku i Nigerijom na jugu. Od stanovništva preovladava crna rasa, ima i dosta bele rase (arapi). Takođe znamo da se tamo održalo 1998 svetsko prvenstvo u fudbalu (nbgd-pfc).
2. Zemlja u kojoj je nacionalnim manjinama pošlo za rukom da potisnu u drugi plan starosedelačko stanovništvo.
3. Fudbalska i košarkaška reprezentacija dotične zemlje (Zaklani_Analizator).
4. Francuska košarkaška reprezentacija...svakakvih ima samo Francuza nema... (Yohnny Bravo).
5. Francuska je u Africi bi pomislilo svako dete koje na TV-u vidi da je skoro svaki fudbaler reprezentacije crnac, svaki pevač na Eurosongu crnac, i svaka voditeljka crnkinja (Korle)
6. Francuzi – nacionalna manjina u Francuskoj (Plajvi).

Globalno uvrežene stereotipne predstave Pariza kao „grada svetlosti“, svetske metropole za koju se kao prva asocijacija vezuje pojam ljubavi, romanse, luksuza, uživanja u životu, tzv. „joie de vivre“ (Gras & Corbeil 2008; Emaish & Rabadi 2011; Hauger 2016; Giunta 2018), ne nalazimo u rečniku *Vukajlija*. Kao i pojam Francuske, i pojam Pariza kod korisnika ovog sajta evocira isključivo predstave o socijalnim problemima populacije (velike socijalne razlike među stanovništvom, netrpeljivost različitih grupa, multikulturalne razlike koje predstavljaju prepreku za zajednički život, nedostatak tolerancije, loš ekonomski status imigranata), sagledanim

¹ Sve tvrdnje korisnika *Vukajlije* koje se navode u radu kao primeri prenete su u obliku u kom su navedene na sajtu, bez ispravljanja jezičkih i pravopisnih grešaka. Izneti stavovi služe isključivo kao ilustracija navoda iznetih u radu i ne predstavljaju mišljenje autorke rada.

i u ovom slučaju kroz prizmu stereotipa o starosedelačkom stanovništvu koje stari i izumire i imigrantima koji naseljavaju Francusku i demografski je „ugrožavaju“. „Opasnost“ ne preta samo Parizu kao glavnom gradu i simbolu Francuske već i drugim velikim gradovima. Etnička i religijska raznolikost francuskog društva navela je veći broj korisnika *Vukajlije* da iznesu svoje predstave o socijalno-ekonomskoj situaciji ne samo u Francuskoj već i šire u Evropi. Smanjenje starosedelačkog stanovništva u Francuskoj i Parizu poredi se sa sličnom situacijom u drugim razvijenim evropskim zemljama kao što su Nemačka, Holandija, Španija ili Italija. Kao što se iz primera može videti, one se uglavnom svode na stereotipne predstave o pogubnom narastajućem talasu muslimanskog stanovništva:

7. „Grad svetlosti“ i „Prestonica evropske kulture“ gde ćete da se nagledate Arapa više nego u Saudijskoj Arabiji i pojedete najbolji Donner-kebab, kakav više ne postoji nigde na Bliskom istoku (Kurd).
8. Marsej po poslednjem popisu ima 39% posto Francuza, Rotterdam 37% Holandjana, Španija godišnje primi oko milion afričkih imigranata, u Berlinu policija odavno ne sme da ulazi u pojedine turske kvartove. U velikim italijanskim gradovima nisam video dva Italijana osim karabinjera, u Atini na glavnim gradskim trgovima crnci prodaju porno filmove. Svima preporučujem knjigu Jelene Čudinove **Bogorodičina džamija u Parizu**, roman koji predviđa blisku budućnost Evrope 2048. godinu (Gvozzden).
9. A za to sve je kriva nerazumna ekonomska represija nad zemljama iz kojih potiču ti imigranti. Svi bi najradije ostali tu gde su rođeni, a mali procenat ambicioznih bi se selio u bogate zemlje. Međutim, kada je stanje ekstremno, mnogo gore nego, na primer u Srbiji, ne možeš zaustaviti ljudsku želju da prežive (pa čak ni vrlo strogim zakonima o imigraciji). Za sve je kriv mali procenat bogatih koji ni neće dolaziti u kontakt ni sa imigrantima ni sa besnim francuzima-nemcima-holandjanima... koji mogu samo da gledaju kako im nacija odumire. Oni koji su dole tuku se međusobno i prave sranja, a ovi gore kupe kajmak (dovlinhos).
10. Tako je dovlinjose a samo da dodam da mi ih uopšte nije žao, za 10-ak godina **those brutal crazy Serbs će im biti** dobri, kada garavi budu formirali svoje milicije po predgradjima Pariza a mesare izbace svinjetinu iz svog asortimana zbog religijske tolerancije...pa pogledajte šta je bilo za one karikature Muhameda u Danskoj, da ne pričam o guranju Turske u EU koja u isto vreme zakopava sekularizam i vraća se feredžama i džihadu, izvršavanja šiptarskih krvnih osveta po Londonu, Dizeldorfu i Ženevi...licemerni moji zapadnjaci tražili ste gledajte.... I naravno da ne mrzim te ljude, emigrante koji samo hoće da zarade za hleb u većini slučajeva (Gvozzden).
11. To sto im „nacija odumire“ je samo logicna poslijedica: kad su ti narodi kolonizovali Afriku, nisu se opterećivali tolerancijom i postovanjem lokalnih obicaja ili nosnja. A i dalje smatraju da su najvise doprinjeli Africi sto su im napravili puteve i neke pruge, i da bi ti Afrikanci trebali da im budu zahvalni! sto je inace islo u njihovu korist, da bi sto efikasnije opustosili te zemlje od prirodnog bogatstva (sengenskaviza).

Čak ni Ajfelova kula koja se u stereotipnim predstavama o Francuskoj po pravilu izjednačava isključivo sa slikom romantične ljubavi (Gras & Corbeil 2008; Emaish & Rabadi 2011; Hauger 2016; Giunta 2018), kod saradnika sajta *Vukajlija* ne budi slične

predstave. U komentarima se ističe sveprisutnost ovog simbola Pariza i Francuske, posebno u kinematografiji koju korisnici sajta očigledno poznaju jer se pozivaju kako na francuske tako i na američke filmove u kojima se pojavljuje ovaj topos:

12. Sporedni lik u svim francuskim filmovima i filmovima u kojima se radnja duže od dve nanosekunde odvija u Francuskoj. To je nešto kao slika druga Tita u jugoslovenskoj kinematografiji, ali ni on nije bio toliko zastupljen na filmu (kostja).
13. Grad svetlosti, zagadjenog vazduha, smrdljivih Francuza kojih tamo najmanje ima i onog velikog metalnog sranja!(DeathSoul).

Definicije koje u rečniku *Vukajlija* stoje uz odrednicu *Francuz/ Francuskinja/ Francuzi* pokazuju dobro poznate i široko rasprostranjene stereotipne predstave o Francuzima kao osobama privilegovanog socijalnog statusa koje uživaju u lagodnom životu uopšte, posebno u ljubavi (Gras & Corbeil 2008; Emaish & Rabadi 2011; Hauger 2016; Giunta 2018). Pripadnici ovog naroda vide se kao šarmantni, zgodni, prefinjeni, poznavaoi vina i cigara, veliki zavodnici. Pozitivne predstave o Francuzima imaju, međutim, i svoje naličje. Reč je o stereotipima koji se odnose na određene elemente izgleda ili osobina Francuza prikazane u negativnom svetlu: sklonost ka određenom načinu oblačenja poistovećuje se sa homoseksualnošću, ljubavno umeće vidi se kao promiskuitetnost, privilegovan društveni položaj kao skorojevičstvo:

14. Veliki ljubavnik, ljubitelj vina i kvalitetnih cigareta (Jova).
15. (Dve drugarice):
Prva: Jao, da li si videla onog Anastasijinog rođaka Francuza?
Druga: Jesam, čovek i tako šarmantan i lep ...
Prva: Hej, kako su ti Francuzi divni ... Kada bi bar svi bili kao oni (duki16).
16. (Dva druga):
Prvi: Jao, da li si, majke ti, video onog Anastasijinog rođaka iz Francuske?
Drugi: Ma jesam, pederčina k'o i svi Francuzi ...
Prvi: Vala, baš. Onako uske hlače ne nosi ni moja cura ..
Drugi: Ma tačno ti zaustavlja cirkulaciju (duki16).
17. Iza nje burna prošlost, ispred nje sjajna budućnost, sa leve strane muž, sa desne ljubavnik, a na glavi šešir (*Srpkinja*).
18. Osoba koja ne bira sa kim spava, svaštojeb
A: Brateeeee, vidi onu Maju kakva je, uh!
B: Sti kršten, majke ti?
A: Što, brate, vrh je!
B: Eeee koji si ti francuz postao... Daj bre, obuzdaj se, turio bi ga i mrtvoj kravi (CMarko).
19. Statusna titula uz ime novopečenog buržuja sa urođenom „r“ govornom manom, ranije u društvu poznatog kao mutavi (Markes).

Negativne predstave o Francuzima potiču i od drugih stereotipa. Onaj o nedostatku lične higijene raširen je i među pripadnicima drugih naroda, dok ostale zastupljene na *Vukajliji* ne nalazimo kod govornika drugih zemalja (Gras & Corbeil 2008; Emaish & Rabadi 2011; Hauger 2016; Giunta 2018). Saradnici ovog sajta ukazuju na odbojan fizički izgled Francuza, njihovo neprimereno ponašanje u javnosti,

često nezadovoljstvo koje javno manifestuju i sl. Oni se čak vide i kao kukavice i licemeri, suprotno uvreženim predstavama koje ove osobine pripisuju Italijanima. Negativno vrednovanje Francuza dodatno je naglašeno direktnim i eksplicitnim izrazima pa date definicije ostavljaju utisak ruganja i prezira iskazanog prema pripadnicima ovog naroda:

20. Francuska higijena iliti minut higijena, smuljati polučasovno ‘spremanje’ u 2 minuta:
Ustaješ, pogled na sat: ‘Kasniiiiim’ !
Oblačiš na brzinu prvo što ti padne ‘podruku’ . Uh, kosa ti je masna, ništa, danas ću je vezati... Jooj koji podočnjaci, aj da metem naočare za sunce... E taako... Uh... Dobro bi mi došlo tuširanje... E jbg sad, dezodorans : pstttt: ... Malo parfema : pssst: Eto.. Begam sad... Izlaziš sav bunovan/na na ulicu iii... Jaoo, a pranje zuba? Očajnički preturaš po dzepovima i pronadješ spasonosan orbit (WierDinAGooDWay).
21. Nosate galolatske kukavice koje smrde na pokvareni sir. Mada ni njima nije lako ako se znaju njihove žene furaju zabagrele venerine bregove i zarasle pazuhe (Roki Bilbao™).
22. Ljudi koji su do pre dva dana obožavali Nikolu Karabatića i proglašavali ga Francuzom, a danas, kada je osumnjičen za nameštanje utakmice, proglašavaju za Srbinom. Ukratko: goveda (Dzeljana007).
23. Nacija koja odbija da govori engleskim jezikom (TheTerrible).
24. Narod kojem štrajk dolazi toliko uobičajen kao reći „dobar dan“ (Slavk0).
25. Neko ko se vrlo lako predaje, čak i ako nema razloga za to:
Profesor: „Aj pričaj Njutnove zakone, sve što znaš.“
Učenik: „Ne znam profesore, evo predajem se.“
Neki štreber ili neko ko igra Hearts of Iron: „Francuz, Francuz“ (sa pola učionice) (fallgelb22061940).
26. Plus, iako su Italijani najpoznatiji kapitulanti. Ali, ni Francuzi nisu loši (Bulgakov).

Definicije francuskog jezika izazvale su brojne komentare saradnika *Vukajlije* i nijedan od njih nije lišen afektivnog naboja. Pozitivne predstave o francuskom jeziku temelje se na njegovoj zvučnosti i melodičnosti koje se objašnjavaju velikim brojem samoglasnika i karakterističnim izgovorom glasa „r“ pa ga korisnici rečnika opisuju kao vrlo lep, milozvučan, najlepši od svih jezika, jezik ljubavi, zavodnički. Rasprostranjena predstava o ovom jeziku da upravo zbog njegove melodije i prozodijskih elemenata, šta god da se izgovori zvuči romantično i nežno prisutna je i među saradnicima *Vukajlije*:

27. Veoma lep, i milozvučan jezik čija je najkarakterističnija odlika ono „francusko“, kotrljajuće R, pa je verovatno zbog toga i prozvan jezikom ljubavi... (*dr_vlada*).
28. Ž, r i samoglasnici
-Žr,ea ae unoo?
-Ae,kom ve ae žveee.
-uuui pae vea žreee.
-Ma vi a mee žraa vua i?!?! (Gvozzden).
29. Francuski je super ali ne da ga govore muškarci...da ne bude da neosnovano pričam, onoj ribi iz Enigme baš lepo idu i ž i r i samoglasnici (gospodžo-zgaziš-me).
30. Najlepši od svih jezika (*Kir Jeca*).

31. Najjaci jezik... (Sarke).
32. Moj ortak je jednom prilikom želeo da ispadne šmeker, pa je devojci rekao da zna francuski :) kada ga je zamolila da joj priča na francuskom, on je počeo da brblja testove iz školskih lekcija, koje nikako nisu bile romantične, ali njoj je to lepo zvučalo :))) (*dr_vlada*).
33. Najjebozovniji jezik na svetu. Ukoliko ga ne razumete svaka reč vuče na blud (*Борко*).

Negativne predstave, pak, iskazane su vrlo oštro i nabijene su negativnim emotivnim nabojem, često bez navođenja bilo kakvih argumenata ili objašnjenja za iskazane tvrdnje. Francuski jezik je okarakterisan kao odvratan, ciganski, nikakav. Neki negativni komentari daju i određena obrazloženja ovakvog stava prema francuskom jeziku. Kao razlog se navode osobine ovog jezika koje generalno većini govornika predstavljaju teškoću prilikom učenja: složena pravopisna i gramatička pravila i nazalni glasovi koje govornici srpskog jezika teško izgovaraju:

34. Odvratan jezik if you ask me :) (Telcontar).
35. Oh mon dieu, c'est vrai! :O xD. francuski sucks. =.= (*Moonowa*).
36. Pfu, odvratnog li jezika. Od svih ciganskih (a.k.a. romanskih) jezika najnepravilniji, najupropašćeniji, i s najvećom stopom degradacije (*Dildojko*).
37. Povadiš sebi sve zube, slomiš nos, i naučiš francuski da se ne primeti (*Dildojko*).
38. Jebem ti takav jezik kad pišem 10 slova a čitam 2 (*Wuxy*).

Kao i jezik, i njegovo učenje izaziva različite predstave kod korisnika sajta. Za neke od njih, učenje francuskog simbol je dugotrajnog neuspešnog školskog učenja koje zbog tradicionalnog pristupa ne omogućava učenicima da komuniciraju na ovom jeziku. Ima i onih kojima je učenje francuskog jezika lako i jednostavno:

39. Mnogi srpski srednjoškolci uče, ali, iako mnogi imaju petice retko ko zna da saštavi dve rečenice na francuskom ... (*dr_vlada*).
40. I glagoli kako njih da zaboraviš ? „Reci mi pluskvamperfekat glagola aller...“ (*Triša*).

Najzad, možemo primetiti da definicije pojmova koji u sebi sadrže pridev *francuski*, a koji pripadaju potpuno različitim semantičkim poljima (*francuski hleb*, *francuska sobarica*, *francuska pudla*, *francuska obrada*, *francuska depilacija*, *francuski poljubac* i dr.), po pravilu sadrže topose koje ne nalazimo u istraživanjima predstava sprovedenim pomoću standardizovanih anketa i posredstvom anketara (Gras & Corbeil 2008; Emaish & Rabadi 2011; Hauger 2016; Giunta 2018). Reč je o stereotipnim opštim mestima pornografije, genitalija ili seksa koje se povezuju sa pomenutim pojmovima. Ni u samim definicijama ni u komentarima definisanih pojmova nema nikakvog objašnjenja za ovakve predstave, ali po odobravanju na koje definicije nailaze kod korisnika sajta stiče se utisak da navedeni pojmovi bude duboko ukorenjene stereotipne predstave seksualne prirode koje niko od saradnika i korisnika sajta ne dovodi u pitanje. Mogući razlozi za ovakve predstave mogu biti

fizičke ili karakterne osobine koje se onda identifikuju sa pojmom *francuski* (falusni oblik baгета, kod nas poznatog kao francuski hleb; dlaka psa francuske pudle povezuje se sa genitalnim dlakama; francuska sobarica – ženska osoba lakog morala, prividno naivna i lakoverna i sl.):

41. Francuska pudla je stil genitalne frizure koju nose devojkе i momci koji još nisu otkrili makaze i brijač...a ni miris...a ni higijenu.
Vrlo popularna međunožna frizura 70' godina prošlog veka u erotskim i francuskim filmovima (UraharaZR).
42. Francuski hleb – Mera za dužinu veličine ninfomanki (LJakse No.1).
43. Francuska obrada – Kad joj daš svoj parizer da ga oralno obradi (doctorB).
44. Francuska depilacija – Čemu služi ne znam, mada pretpostavljam da služi kako bi te navodila u mraku gde treba ili štaveć, kao onaj znak za izlaz u požaru, samo što je ovde u pitanju ulaz. A i kul je. Mada kul je kako god (Celt).

4. Zaključak

Analiza stereotipa i predstava o Francuskoj kod govornika srpskog jezika pokazala je sliku ove zemlje i njenih stanovnika koja se umnogome razlikuje od one koju ima studentska populacija. Za razliku od pozitivne, moglo bi se reći čak i idilične slike koju imaju kako naši tako i studenti širom sveta, predstave korisnika sajta *Vukajlija* otkrivaju jednu alternativnu sliku ove zemlje i njenih stanovnika.

Gotovo po pravilu, studenti govore o Francuskoj kao zemlji kulture i umetnosti, vrhunske kuhinje i uopšte specifične lakoće življenja (*joie de vivre*), o francuskom kao jeziku ljubavi, jednom od najlepših na svetu, o Parizu kao prestonici u kojoj se dešavaju ili proslavljaju romantični ljubavni susreti, dok su Francuzi karakterisani najčešće kao elegantni i prefinjeni. Nasuprot njima, predstave korisnika sajta *Vukajlija* otkrivaju jednu multikulturnu zemlju i njenu ne tako ružičastu svakodnevicu obeleženu brojnim društvenim izazovima među kojima se najčešće ističe porast broja muslimanskog stanovništva kao i brojčana dominantnost imigranata nad starosedelačkim stanovništvom, kako u Parizu tako i u Francuskoj uopšte. Što se njenih stanovnika tiče, za razliku od idealizovanih stereotipnih predstava studenata, u rečniku *Vukajlija* nalazimo uglavnom negativne predstave o Francuzima, počevši od njihovog fizičkog izgleda do karakternih osobina.

Iako su, kao i sve predstave i stereotipi, i ove o Francuskoj i Francuzima uopšte ne i prikazuju ih na površan i pojednostavljen način, važno je poznavati ih. Posebno kad je reč o duboko ukorenjenim kako ličnim tako i kolektivnim uverenjima o narodu čiji se jezik uči i njegovoj kulturi. Prethodna istraživanja kao i analiza predstavljenog korpusa pokazuju dva različita lica iste stvarnosti. Kako smo videli iz analiziranih primera, bilo da su pozitivne ili da su negativne, navedene predstave sadrže suprotstavljen afektivni naboj koji se kreće od divljenja do prezira, od veličanja do podsmeha. One se mogu koristiti u nastavi francuskog jezika kao polazište za rad na osveščivanju kulturnih razlika, a dalje i za razvijanje interkulturalne kompetencije. Koristeći predstave učenika ili čak i one rasprostranjene šire, među srbofonim govornicima, nastavnik

može da predoči složeniju i originalniju sliku Francuske kako bi dekonstruisao postojeće stereotipe. Razgovor i diskusija lišeni moralisanja ili vrednosnih sudova kako o ciljnoj tako i o kulturi učenika nameću se kao prvi korak ka osveščivanju kulturoloških razlika. Navedeni primeri sa sajta *Vukajlija*, uz potpunu svest o tome da se ne mogu smatrati reprezentativnim uzorkom iz razloga navedenih na početku, ali i neki drugi, uzeti iz svakodnevne prakse nastavnika, mogu da posluže ne samo kao ilustracija stereotipa o ciljnoj kulturi već i kao primer ostrašćenog govora mržnje usmerenog ka Drugom i Drugaćijem. Oni impliciraju stav o superiornosti sopstvene kulture koji govornicima koji su ih iskazali „daje za pravo“ da omalovažavaju i vređaju pripadnike druge kulture samo zato što su drugačiji. Iza takvih stereotipnih tvrdnji o Drugom koje počivaju na neobjektivnom sagledavanju sopstvene kulture najčešće se krije neznanje koje lako prerasta u netoleranciju, netrpeljivost pa čak i mržnju. Utoliko je u radu na dekonstruisanju stereotipa o Drugom neophodno krenuti od rada na autostereotipima.

U sledećoj etapi, upoznavanje učenika sa aktuelnom, popularnom kulturom može biti zanimljiv početak rada na stereotipima o Francuskoj i Francuzima. Informacije koje se predstavljaju učenicima mogu se dopunjavati i relativizovati pa tako vremenom omogućiti uvid u složenije aspekte francuskog društva. Ovo je način da se prevaziđe često turistički, panoramski pogled na ciljnu kulturu, stekne dublje znanje o njoj, a samim tim i prevaziđu predrasude i stereotipi koji onemogućavaju međusobno razumevanje (Abdallah-Pretceille 1999; Beacco 2000; Zarate 1993).

Literatura

- Abdallah-Pretceille, M. (1999). *L'éducation interculturelle*. Paris: PUF.
- Amossy, R. (1991). *Les idées reçues. Sémiologie du stéréotype*. Paris: Nathan.
- Amossy, R., & Herschberg Pierrot, A. (2016). *Stéréotypes et clichés, langue, discours, société*. Paris: Armand Colin.
- Beacco, J.-C. (2000). *Les dimensions culturelles des enseignements de langue*. Paris: Hachette.
- De Carlo, M. (1998). *L'interculturel*. Paris: CLE International.
- Cuq, P. (2003). *Dictionnaire de didactique du français langue étrangère et seconde*. Paris: CLE international.
- Дурбаба, О. (2016). *Култура и настава страних језика. Увод у интеркултурну примењену лингвистику*. Београд: Универзитет у Београду, Филолошки факултет.
- Đerić, G. (2005). Pravo lice množine. Kolektivno samopoimanje i predstavljanje: mitovi, karakteri, mentalne mape i stereotipi. Beograd: Institut za filozofiju i društvenu istoriju, IP Filip Višnjić.
- Emaish, N., & Rabadi, N. (2011). Des stéréotypes de la France et des Français chez les étudiants jordaniens. *Dirasat, Human and Social Sciences, University of Jordan*, 38, 2, 707-714. [https://journals.ju.edu.jo/2982-5874-1-SM%20\(2\).pdf](https://journals.ju.edu.jo/2982-5874-1-SM%20(2).pdf)

- Giunta, L. (2018). Stéréotypes et représentations de la France chez les étudiants japonais à Tokyo en 2017, entre continuité et nouveauté : influence de la durée d'étude du français et du séjour en France. *Revue de Hiyoshi. Langue et littérature françaises*, 66, 1–31. <https://core.ac.uk/download/pdf/157813879.pdf>
- Gras, A., & Corbeil, S. (2008). Paris sera toujours Paris! L'influence des représentations et des stéréotypes sur l'enseignement du français langue étrangère au Japon. *Revue japonaise de didactique du français*, 3/2, 60–74. <https://sjdf.org/pdf/04Gras,Corbeil.pdf>
- Hauger, I. (2016). *La perception de la France et du français chez des collégiens finnophones*. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/49050/1/URN%3ANBN%3A-fi%3Aju-201603151844.pdf>
- Kalampalikis, N. (2019) Serge Moscovici: Psychologie des représentations sociales. <https://hal.univ-lyon2.fr>
- Ковачевић, Б. (2005). Ставови говорника српског језика према страним језицима. *Српски језик*, 10/1–2, 501–518.
- Koji strani jezici se uče u našim školama? (2019). <https://www.ozonpress.net/obrazovanje/koji-strani-jezici-se-uce-u-nasim-skolama/>
- Ignjatović, N., & Simović, V. (2016). Les images stéréotypées chez les étudiants de langue et littérature françaises. *Les études françaises aujourd'hui. Tradition et modernité*, 409–424.
- Lévy-Strauss, C. (1990). *Race et histoire*. Paris: Denoël.
- Rot, K. (2000). *Slike u glavama. Ogledi o narodnoj kulturi u jugoistočnoj Evropi*. Beograd: Biblioteka XX vek.
- Simović, V. (2020). La France entre l'amour et la désaffection. Les représentations de la France, des Français et du français chez les locuteurs serbophones (u štampi).
- Вујовић, А. (2013). Како студенти виде културни идентитет Француза. *Педагогуја*, 1/2013, 53–60.
- Vujović, A. (2019). Un aspect des relations franco-serbes : L'Association de coopération culturelle Serbie-France. *Serbica, Dossier spécial, Rapports culturels franco-serbes II, Les relations littéraires et culturelles franco-serbes dans le contexte européen*, 26. <https://serbica.u-bordeaux-montaigne.fr/index.php/revues/1267-modele-n-27>
- Zarate, G. (1993). *Représentations de l'étranger et didactique des langues*. Paris: Didier.

Vesna Simović

ON AN ALTERNATIVE REPRESENTATION OF FRANCE

Summary

The research we conducted among students of the University of Nis (Ignjatović & Simović 2016; Simović 2020) showed that, despite many years of learning French, their view of France is almost without exception marked by stereotypical notions of France as a land of love, romance, refined cuisine, high

fashion, a luxury lifestyle, the tourist attractions of Paris and the Cote d'Azur. The aim of this paper is to point out a different picture of France that exists among Serbophone speakers. As a corpus for analysis, we used terms related to France in Vukajlija's online slang dictionary. Unlike the positive and idyllic representations of students, this picture indicates social aspects that are not present in the representations of students about France and the French. Although it reflects the everyday, real life of native speakers (numerous immigrants, unemployment, difficult living conditions in favored neighborhoods, the multiculturalism of French society, etc.), this image of France is deeply imbued with individual and collective stereotypes whose affective charge ranges between irony and ridicule, even contempt towards this country and its inhabitants.

We believe that in modern foreign language teaching and learning, the establishment of dominant stereotypes about the target language and culture, whether positive or negative, is a prerequisite for the successful mastery of that language and for any further work on awareness and overcoming simplified and generalized ideas about the country whose language is being learned, about native speakers and their culture (stereotype awareness). Hence the interest in researching this topic.

vesna.simovic@filfak.ni.ac.rs